

ku na dva meče u Lk 22,38 (R č. 55 = CDB II č. 39, s. 36, ř. 3) a konečně odkaz na Gratiana De consecr. D. 1 c. 16 § 1 (R č. 192 = CDB II č. 49, s. 45, ř. 18); G. Friedrich ovšem neměl k dispozici konkordanci ke Gratianovu *Dekretu*. (K poznámkám s odkazy na biblické knihy považují za vhodné poznamenat, že editoři register nezatěžovali text zbytečnými indexy a příslušné citace uvedli v marginálii. Zahraničním sazečům tedy zjevně nedělá problémy systém dvojích marginálií — při vnitřní straně je vyznačeno číslování řádků. Přepychu numerace řádků se totiž *Český diplomat* musel vzdát již u svazku V/2 v r. 1981 a patrně to bude problémem i pro zpracování počítačové.) Friedrichova edice a edice register pak dále odlišně rozepisují zkratky *Romanorum* (R č. 50, 55, 56) či *Romanum* (CDB II č. 41, 39, 46) *imperatorem* a *Hungarorum* (R č. 53) či *Hungarie* (CDB II č. 44) *rex*, přičemž Friedrich ne vždy v poznámce upozorňuje na zkratku; jeho pokračovatelé však důsledně podobné zkrácení přibližují i graficky. Chybné čtení přináší CDB jen jedno: *inquerendum* místo *inquirendum* (č. 44, s. 41, ř. 12); zde jde jasně o chybu tiskovou, správný tvar má i Boček v CDM. Edice register pak proti Friedrichovi dvakrát zasahuje do textu doplňkem — *concessio-nes ipsas, sicut ad honorem tam ecclesie quam imperii [facte] sunt* (R č. 55 = CDB II č. 39, s. 36, ř. 10), *petitio... eam non statim [duximus] admittendam* (R 52 = CDB II č. 43, s. 40, ř. 1), G. Friedrich emenduje jen v případech, kdy tak učinili již předchozí editoři.

Závěrečné stránky 7. svazku edice Inocencových register (s. 413–495) jsou věnovány rejstříkům. Po seznamech incipitů, biblických citátů a dekretálů (nenalzáme zde však seznam citovaných spisovatelů církevních i profánních a seznam kánonů z Gratiana) následuje seznam příjemců (s odkazem na číslo listiny) a jmenný rejstřík (s odkazem na číslo stránky a dokonce na přesně uvedené číslo řádku). Glossarium, na něž jsme zvyklí u CDB, tato edice nepřináší.

Helena Krmíčková

Stanislav Sousedík, *Učení o eucharistii v díle M. Jana Husa*, Praha, Vyšehrad 1998, 77s.

Učení o eucharistii je jednou z hlavních součástí křesťanské teologie. Husovo pojetí svátosti oltářní se pokusil vymezit, snad již s definitivní platností, Stanislav Sousedík, který o této otázce uveřejnil příspěvek ve francouzském znění již v roce 1977 v revue *Divinitas*.

Publikace se skládá ze tří kapitol. Úvodní stať (s. 11–36) je věnována Stanislavu ze Znojma, Husovu universitnímu učiteli. Kromě biografických údajů obsahuje nástin soudobých poměrů a také charakteristiku jeho eucharistické nauky (podrobný výklad najde čtenář v subkapitole na s. 42–47), bez jejíž znalosti nelze podle autora náležitě porozumět eucharistické nauce Jana Husa. (Tato stať reprodukuje první kapitolu autorovy nezveřejněné kandidátské disertace o Stanislavovi ze Znojma dokončené r. 1972 a obhájené v r. 1990.) Jádrem publikace tvoří studie pojednávající o Husově vztahu k remanenci nauce (s. 37–67). Po stručném vysvětlení základních pojmů (*transsubstanciace, konsubstanciace, transsignifikace*) přistupuje autor k charakteristice zdrojů Husova učení – Janu Viklefovi a Stanislavovi ze Znojma. Názory prvního je obtížné postihnout, neboť je Viklef během let opravoval a modifikoval. Jisté je, že po odmítnutí transsubstanciace učil remanenci, nejprve v její mírnější verzi – konsubstanciaci, posléze se přiklonil k transsignifikaci. Stanislav vyložil své pojetí eucharistické nauky v traktátu *De corpore Christi*. (Tento traktát podrobil důkladné analýze J. Sedlák a dospěl k závěru, že Stanislav ze Znojma obhajoval současně jak remanenci, tak také skutečnou přítomnost Krista ve svátosti oltářní – J. Sedlák, *Eucharistické traktáty Stanislava ze Znojma, „Hlidka“*, 1906.) Stanislav ze Znojma tedy vyznává reálnou přítomnost Krista, ale připouští, že po konsekraci chléb zůstává chlebem a že jsou tak v hostii přítomny dvě substance spojené participačním vztahem, čímž se blíží konsubstanciační teorii. K doložení Husova vztahu k remanenci hledá autor argumenty v některých jeho spisech (*Lectura ke čtyřem knihám Sentencí Petra Lombarda, traktát Inpugnantibus*) a po pečlivém rozboru dochází k závěru, že Hus remanenci neučil a jako odborný teolog se ke sporné otázce nikdy jasně nevyjádřil. Stanislav Sousedík se domnívá, že Hus stál na stanovisku Stanislava ze Znojma, totiž

na stanovisku neutrality, jež nebylo církevně pravověrné a že „bližší z obou odporujících si nauk byla jeho srdci nesporně remanence“ (s. 59). V poslední kapitole (s. 69–77) se autor zamýšlí nad transsubstanciací jako filosofickým problémem, zda má tento pojem vůbec smysl a neobsahuje-li spor. Po několika zajímavých filosofických úvahách dospěl Stanislav Sousedík k poznání, že „z filosofického hlediska není patrné, že by pojem transsubstanciace obsahoval spor“, že to „není termín typu čtverhranný kruh či kozlojelen, a proti jeho užití nelze mít a priori námitky“ (s. 77).

Publikace je doplněna podrobným poznámkovým aparátem.

Iva Adámková

Hugo ze Svatého Viktora *De tribus diebus* (překlad, úvod a poznámky Lenka Karfíková), Edice Oikúmené, Knihovna středověké tradice I. (řídí Lenka Karfíková a Hana Šedinová), Praha 1997.

Hugonův spis *De tribus diebus* (O třech dnech), chápaný mnohdy jako první středověký spis věnovaný estetice, byl vydán v českém i latinském znění, což umožní čtenáři nahlédnout do originálního latinského textu a sledovat překladatelskou práci Lenky Karfíkové. Překladatelka před text vložila poměrně obsáhlý úvod seznamující čtenáře s osobou Hugonovou, jedním z hlavních představitelů renesance 12. století. Hugo zřejmě nezasahoval přímo do politických sporů své doby, působil však zprostředkovaně na některé své současníky. Například Hugonův komentář k areopagitské Nebeské hierarchii zřejmě vhodně posloužil opatu Sugerovi ze Saint Denis v polemice proti Bernardu z Clairvaux a jeho odmítání nákladného umění. Suger, vášnivý stavitel a „architekt“ první gotické katedrály, se ve svých koncepcích inspiroval myšlenkami Dionýsia Areopagity o kráse a světle, které byly západu zprostředkovány Janem Scotem Eriugenou. A právě tohoto teologa Hugo jmenuje jako jediného „teologa naší doby“ (str. 13), ačkoli žil o tři století před ním. Hugona však nelze považovat pouze za komentátora, sám byl též enormně literárně činný (vzpomeňme za všechna jeho díla alespoň encyklopedickou příručku *Didascalicon de studio legendi*).

Jeho raný spis *De tribus diebus*, dříve přiřazovaný ke spisu *Didascalicon*, vede čtenáře od pozorování světa k Bohu, od viditelného k neviditelnému. Nezměřnost, krása a užitečnost stvoření poukazují na moc, moudrost a dobrotivost tvůrce. V úvodu k tomuto textu se čtenáři dostává poučení překladatelky, kterého je jistě zapotřebí k četbě Hugonova hierarchizovaného textu. Obsírnost a hloubka úvodní studie jasně dokládá překladatelčinu erudici, která je podtržena nejenom množstvím odkazů a poznámek, ale samozřejmě také obratným přetlumočením latinského textu 12. století do češtiny dnešní doby. Vhodně volenými ekvivalenty je jen podtržen elegantní Hugonův styl, z něhož vyzařuje láska ke všemu stvořenému a neustálý údiv nad důmyslným uspořádáním světa.

Andrea Krúpová

Eduard Petrů, *Vzdálené hlasy*. Studie o starší české literatuře. Votobia 1996, 443 stran.

Profesor české literatury olomoucké Palackého univerzity Eduard Petrů shromáždil v této knize své studie, vzniklé za celou dobu jeho práce se starším českým písemnictvím. Zvolil z nich ty, jež považuje za stále aktuální pro jejich materiálový, většinou však spíše metodologický přínos. Kniha sama čtenáře snadno a velmi názorně poučí o tom, že autorovi vždy šlo a i dnes jde o metodu, a o teoretické uchopení a generalizaci jednotlivostí, vyskytujících se v literárním vývoji. Prozrazuje to ostatně název prvního oddílu knihy, „Čtenářská a badatelská interpretace starších literárních děl“. Že na tomto tématu, totiž na oscilaci interpreta mezi čtenářskou a badatelskou percepcí díla, autorovi zvláště záleží a že se na tuto stránku věci ve své práci neustále ohlíží, vyplývá i z „Úvodní poznámky“ (str. 7–8): postmoderní trend, akcentující právě jen čtenářský zážitek, není